

Instrumentele de plată - între istorie și revigorare

Crenguta Leaua

Vicepreședinte – Curtea de Arbitraj Comercial de pe lângă
Camera de Comerț și Industrie a României

Contextul economic istoric al apariției titlurilor de credit ca instrumente de plată

Realitatea economică de la momentul istoric al apariției titlurilor de credit ca instrumente de plată se **caracteriza** prin :

- existența unui volum important de creanțe, urmare creditării comerciale;
- nevoia de transformare a acelor creanțe în lichidități;
- lipsa lichidităților în economie .

Normele juridice au venit să creeze **modalitățile juridice de transformare a creanțelor în lichidități**, prin reglementarea cambiei și a biletului la ordin, iar ulterior a cecului. Titlurile de credit s-au dovedit utile prin faptul că :

- au facilitat dovada creanțelor, prin cuprinderea lor într-un înscris caracterizat prin simplitate;
- au permis transformarea creanței în lichidități prin utilizarea lor ca instrumente de plată;
- au permis circulația lor prin intermediul girului, adică transformarea creanței în lichidități și prin cesionarea ei către terțe persoane (mecanismul girului) .

Contextul economic actual și titlurile de credit ca instrumente de plată

În contextul actual, regăsim **aceleași caracteristici** ale realității economice ca la momentul apariției titlurilor de credit ca instrumente de plată :

- existența unui volum important de creanțe, din diverse surse de creditare;
- nevoia de transformare a acelor creanțe în lichidități;
- lipsa lichidităților în economie.

Legislația specifică titlurilor de credit este în continuare prezentă și, mai mult, detaliată. Cu toate acestea, titlurile de credit **nu mai sunt utilizate în aceeași măsură ori potrivit scopului lor**:

- cambiile sunt din ce în ce mai rar folosite în raporturile juridice interne;
- biletele la ordin și cecurile sunt utilizate mai mult ca instrumente de garantare, decât ca instrumente de plată, cu toate consecințele acestei distorsiuni în planul riscului utilizării lor cu rea credință.

Posibile cauze ale lipsei de utilizare a titlurilor de credit ca instrumente de plată în contextul economic actual - cauze generale -

- **Incompleta informare** – majoritatea comercianților cunosc numai unele avantaje ale unora dintre titlurile de credit ca instrumente de plată: caracterul de titlu executoriu (și atunci le utilizează ca scurtături pentru obținerea unui titlu executoriu) și existența sancțiunii penale sau a înregistrării incidentului de plată în CIP (și atunci le utilizează ca pe un mijloc de presiune pentru efectuarea plății voluntare la scadență); alte avantaje sunt, din păcate, prea puțin cunoscute;
- **Lipsa de încredere** – comercianții nu au încredere în titlurile de credit ca instrumente de plată eficiente deoarece sancțiunile prevăzute de lege fie sunt rareori aplicate (dosarele penale se încheie cu soluții de neîncepere a urmăririi penale pentru lipsa de pericol social în majoritatea cazurilor) fie se aplică în ciuda existenței unor abuzuri (în CIP se înregistrează incidente de plată care nu sunt cauzate de debitor, ci de utilizarea cu rea credință de către creditori a titlurilor de credit ca instrumente de plată, în situații în care le aveau în posesie doar ca instrumente de garantare);
- **Lipsa de cunoaștere a cererii și ofertei** pentru transmiterea titlurilor de credit; transformarea în lichidități a unui titlu de credit se realizează în prezent prin scontare, factoring, forfetare sau utilizarea mecanismului securitizării, însă toate acestea presupun relaționarea cu societăți specializate; gama potențialilor cumpărători prin mecanismul girului este însă mult mai largă, ea include practic orice alt comerciant ce este interesat în cumpărarea unei anumite creanțe înscrise în titlu de credit.

Posibile cauze ale lipsei de utilizare a titlurilor de credit ca instrumente de plată în contextul economic actual - cauze particulare -

Circumstanțe particulare actuale în plan economic

- Multiplicarea modalităților de plată; opțiunile existente la îndemâna comercianților sunt mult mai variate și de aceea alegerea presupune o anumită dificultate;
- Multiplicarea modalităților de transformare a creanței înscrise în titlul de credit; scontarea, factoringul, forfetarea sau, indirect, securitizarea; ele sunt însă extrinseci, nespecifice titlurilor de credit pentru care modalitatea specifică de transmitere este girul;
- Volumul mare al creanțelor, care se completează cu o mai greoaie întrunire a condițiilor de stingere a creanțelor prin compensare sau confuziune și o scădere a incidenței situațiilor de întrunire a cererii de girare cu oferta.

Posibile cauze ale lipsei de utilizare a titlurilor de credit ca instrumente de plată în contextul economic actual - cauze particulare -

Cauze particulare în plan legislativ :

Actuala legislație privind titlurile de credit ca instrumente de plată se caracterizează prin :

- Separarea în două planuri a aplicării normelor legale, funcție de modul în care sunt utilizate titlurile de credit :
 - Legislația primară, care cuprinde cerințe aplicabile pentru utilizarea titlurilor de creanță în situația în care încasează prin executarea silită a debitorului (tras sau avalist);
 - Legislația secundară emisă de BNR care cuprinde cerințe speciale aplicabile pentru utilizarea titlurilor de credit ca instrumente de plată în sistemul bancar;
- Limitarea accesului la formularele instrumentelor de plata prin stabilirea rolului băncilor în emiterea;
- Cerințe de formă sporite în formularele aprobate de BNR;
- Limitarea circulației prin gir la doar două transmisiuni, dată fiind structura formularelor aprobate de BNR .

Titlurile de creanță ca instrumente de plată – pârghii de revigorare (I)

Comercianții recunosc anumite avantaje titlurilor de credit: caracterul executoriu și prin presiunea pe care o exercită sancțiunile prevăzute de lege (CIP și sancțiuni penale). Aceste avantaje nu sunt însă suficiente pentru ca, în actualul context economic. În ciuda acestor avantaje, comercianții par a nu mai recunoaște titlurilor de credit utilitatea de mijloace de plată și optează pentru alte mijloace de plată (de exemplu mijloacele de plată electronice). Din recunoașterea unor avantaje dar evitarea funcției de plată, s-a ajuns la situația în care comercianții au distorsionat în practică scopul titlurilor de credit și le-au utilizat ca mijloace de garantare și nu de plată.

Utilitatea titlurilor de credit față de alte mijloace de plată rezidă însă nu doar din avantajele practice, ci și din însăși valoarea lor. Aceasta este dată pe de o parte de valoarea creanței înscrise în acestea și pe altă parte și de posibilitatea ca acea creanță să fie transmisibilă, de circulația creanței . Cu cât crește posibilitatea de circulație a titlurilor de credit, crește atractivitatea lor. Executarea titlurilor de credit, încasarea lor, nu este singura modalitate de transformare în lichidități, ci și transmisiunea lor, girul. Acesta este elementul de utilitate pe care alte mijloace de plată nu îl au, și care poate fi valorificat pentru revigorarea utilizării titlurilor de creanță.

Titlurile de credit ca instrumente de plată – pârgii de revigorare (II)

Pârghiile de revigorare a utilizării titlurilor de credit ca instrumente de plată se pot regăsi numai într-o îmbinare între crearea unor mecanisme economice și îmbunătățirea cadrului legislativ. Propunerile avansate sunt :

In plan economic :

➤ revitalizarea girului prin construirea unor mecanisme de întrunire a cererii cu oferta, pentru identificarea potențialilor giranți sau giratari; posibile propuneri sunt construirea unei baze de date accesibile celor interesați sau a unei **burse pentru tranzacționarea instrumentelor de plată** (o piață secundară).

In plan legislativ :

- uniformizarea cadrului legislativ pentru utilizarea titlurilor de creanță ca instrumente de plată în și în afara sistemului bancar;
- modernizarea cerințelor de formă privind validitatea titlurilor de credit și utilizarea lor ca instrumente de plată; crearea cadrului legislativ necesar pentru utilizarea semnăturii electronice;
- crearea cadrului legislativ necesar construirii unei piețe secundare pentru transmiterea titlurilor de credit.